

Przedawnienie roszczeń w sprawach o ochronę dobrego imienia

Adam Górski

Sprawy dotyczące ochrony dobrego imienia budzą ogromne zainteresowanie mediów¹. Kwestia upływu czasu w tych postępowaniach jest niezwykle istotna zarówno dla potencjalnych sprawców, jak i poszkodowanych. Dziennikarze zastanawiają się, jak długo mogą odpowiadać za napisany w przeszłości artykuł, natomiast osoby poszkodowane zadają sobie pytanie, ile mają czasu na wytoczenie powództwa, czy też złożenie prywatnego aktu oskarżenia. Odpowiedź na te pytania ma doniosłe znaczenie, gdyż – jak to zostanie wskazane w niniejszym artykule – często po upływie pewnego okresu poszkodowany praktycznie nie będzie mógł skutecznie dochodzić swoich roszczeń. Tym samym potencjalny sprawca może „czuć się bezpiecznie”.

O naruszeniu dobrego imienia poszkodowany może się dowiedzieć nawet po kilku latach, np. gdy przypadkowo znajdzie archiwalny artykuł. Z drugiej strony, poszkodowany, pomi-

mo świadomości, że jego dobre imię zostało naruszone, z różnych względów może nie być zainteresowany natychmiastowym ściganiem naruszcyciela.

Przedawnienie – uwagi ogólne

Znaczny upływ czasu powoduje trudności dowodowe zarówno dla sądu, jak i samych stron. Przykładowo, kto z nas pamięta, czy zapłacił rachunek sprzed 10 lat; tylko nieliczni zbierają wszelkie paragony i potwierdzenia wpłaty². W doktrynie podnosi się, że nawet stan bezprawny wymaga – w interesie ochrony porządku publicznego – legalizacji, jeżeli trwa przez odpowiednio długi okres³. W prawie karnym wskazuje się, że po upływie znacznego czasu stosowanie kary byłoby często niecelowe z uwagi na zmiany samego sprawcy, jego właściwości oraz warunki osobiste⁴. Ustawodawca przewidział wskazane trudności i wprowadził instytu-

¹ Zob. np. *Kaczyński przegrał z Palikotem w sądzie. Musi zapłacić*, „Rzeczpospolita”, 22.08.2013, <http://www.rp.pl/artykul/1041074.html?print=tak&p=0> [dostęp: 19.01.2014]; *Agora musi przeprosić Macierewicza za „skróty myślowy”*, „Wprost”, 21.09.2012, <http://www.wprost.pl/ar/348638/Agora-musi-przeprosic-Macierewicza-za-skroty-myslowy/> [dostęp: 19.01.2014]; *Macierewicz w granicach prawa*, <http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/1531641,1,antoni-macierewicz-i-jego-liczne-procesy.read>, [dostęp: 19.01.2014]; *Niesiołowski mówił nieprawdę, ale nie musi przeproszać Kurtyki*, „Gazeta Wyborcza”, 20.06.2013, http://wyborcza.pl/1,76842,14138832,Niesiołowski_mówił_nieprawdę_ale_nie_musi_przeproszać.html [dostęp: 19.01.2014].

² Zob. np. M. Domagalski, *Wierzyiele żądają spłaty długu nawet po 15 latach*, „Rzeczpospolita”, 21–22.09.2013, s. A8.

³ A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 1998, s. 346.

⁴ A. Marek, *Prawo karne*, Warszawa 2000, s. 381–382; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 2004 r., II KK 338/03, OSNwSK 2004, nr 1, poz. 521.

cję przedawnienia tak w prawie cywilnym, jak i w karnym.

W prawie cywilnym wpływ terminu przedawnienia umożliwia uchylenie się od spełnienia świadczenia (zob. art. 117 § 2 kc). W wyniku upływu tego okresu mamy do czynienia ze zobowiązaniem niezupełnym (naturalnym)⁵. W przypadku dobrowolnego spełnienia zobowiązania przedawnionego nie podlega ono zwrotowi, jednak w przypadku podniesienia zarzutu przedawnienia sąd oddali powództwo jako niezasadne właśnie z uwagi na znaczny upływ czasu. Natomiast w prawie karnym wyróżniane jest przedawnienie karalności oraz przedawnienie wykonania kary. W doktrynie wyróżnia się także przedawnienie ścigania. Przez większość autorów przedawnienie ścigania zostaje jednak ujęte łącznie z przedawnieniem karalności⁶. Przedawnienie karalności polega na braku możliwości pociągnięcia sprawcy przestępstwa do odpowiedzialności, jeżeli od czasu jego popełnienia upłynął określony prawem czas. Czyn sprawcy pozostaje dalej przestępstwem. Z uwagi jednakże na upływ czasu sprawca nie poniesie za niego odpowiedzialności karnej⁷. Istotą przedawnienia wykonania kary jest brak możliwości jej wykonania po określonym upływie czasu (zob. art. 103 kk).

Osoba, która uważa, że naruszono jej dobre imię, może dochodzić swoich praw na drodze procesu karnego oraz procesu cywilnego⁸. Z tego powodu odrębnie należy omówić skutki

upływu czasu na gruncie procesu karnego oraz procesu cywilnego.

Skutki upływu czasu na gruncie prawa karnego

W przypadku odpowiedzialności na drodze procesu karnego naruszenie dobrego imienia może nastąpić w postaci zniewagi oraz zniesławienia⁹. Zniesławienie i zniewaga są ścigane z oskarżenia prywatnego. Zgodnie z art. 101 § 2 kk, karalność przestępstwa ściganego z oskarżenia prywatnego ustaje z upływem roku od czasu, gdy pokrzywdzony dowiedział się o osobie sprawcy przestępstwa, nie później jednak niż z upływem 3 lat od czasu jego popełnienia. Jednak w przypadku, gdy w wyżej wskazanym okresie wszczęto postępowanie przeciwko osobie, karalność popełnionego przez nią przestępstwa ustaje z upływem 5 lat od zakończenia tego okresu (zob. art. 102 kk)¹⁰.

Wszczęcie postępowania przeciwko osobie, w wypadku czynów ściganych z oskarżenia prywatnego i tym samym przedłużenie terminu przedawnienia, następuje zarówno w wyniku wniesienia przez pokrzywdzonego prywatnego aktu oskarżenia, jak i przez złożenie przez ten podmiot skargi do Policji¹¹. Wskazane terminy przedawnienia wiążą nie tylko pokrzywdzonego, ale także prokuratora¹².

O ile kwestia, kiedy pokrzywdzony dowiedział się o osobie sprawcy przestępstwa nie

⁵ A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne...*, dz. cyt., s. 351–352.

⁶ Zob. np. A. Marek, *Prawo karne...*, dz. cyt., s. 382; M. Bojarski, J. Giezek, Z. Sienkiewicz, *Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna*, Warszawa 2006, s. 366.

⁷ Komentarz do art. 101 kk [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2013, <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoge3tambvg4ztqmjoobqxlrshe4tcnq> [dostęp: 19.01.2014].

⁸ Więcej: A. Górski, *Odpowiedzialność dziennikarza za materiał prasowy – różnice pomiędzy zniesławieniem a ochroną dóbr osobistych (uwagi praktyczne)*, „Rocznik Bibliologiczno-Prasoznawczy”, T. 5/16 (2013).

⁹ Tamże, s. 167.

¹⁰ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2009 r., II KK 78/09, OSNwSK 2009, nr 1, poz. 1107.

¹¹ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 marca 2013 r., III KK 218/12, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 6, poz. 12, s. 7; „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 6, poz. 28, s. 12; KZS 2013, nr 6, poz. 26; KZS 2013, nr 6, poz. 66.

¹² Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 kwietnia 2008 r., V KK 5/08, OSNKW 2008, nr 8, poz. 64, s. 47, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 10, poz. 8, s. 8.

stwarza większych trudności ani w doktrynie, ani w orzecznictwie¹³, o tyle kwestia upływu trzyletniego terminu przedawnienia od czasu popełnienia przestępstwa może już powodować pewne wątpliwości. Co do zasady przestępstwo zostaje popełnione w czasie, w którym sprawca działał lub zaniechał działania, do którego był obowiązany¹⁴. W przypadku przestępstw skutkowych bieg przedawnienia rozpoczyna się od czasu, gdy skutek nastąpił (zob. art. 101 § 3 kk).

W doktrynie prawa karnego w większości przyjmuje się, że przestępstwo zniesławienia oraz zniewagi ma charakter formalny (bezsukutowy)¹⁵. Ma to istotne znaczenie, gdyż w przypadku zniesławienia i zniewagi bieg terminu przedawnienia wyznacza chwila działania sprawcy. Tym samym w przypadku np. książki-wywiadu chwilą działania będzie moment udzielenia wywiadu. Wobec tego, chociażby z uwagi na długi cykl wydawniczy, po upły-

wie trzech lat nastąpi przedawnienie karalności przestępstwa nawet wtedy, gdy poszkodowany nie będzie miał możliwości zapoznania się z treścią publikacji.

Pewne trudności stwarza również sytuacja, gdy sprawca przestępstwa będzie korzystał z immunitetu. W prawie karnym przez immunitet rozumie się bezwarunkowe uchylenie karalności (immunitet materialny) albo uzależnienie możliwości pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności od zgody odpowiedniego organu (immunitet formalny)¹⁶. Immunitet materialny należy do rzadkości; przysługuje np. adwokatowi w zakresie wykonywania czynności zawodowych¹⁷. Dokonanie zniewagi, czy też zniesławienia przez adwokata, nie wyłącza jednak jego odpowiedzialności dyscyplinarnej¹⁸. Z podobnego immunitetu korzystają również radcowie prawni¹⁹ oraz prokuratorzy²⁰.

W przeciwieństwie do immunitetu materialnego częściej spotykany jest immunitet formal-

¹³ Zob. Komentarz do art. 101 i cytowana tam literatura [w:] *Kodeks karny. Część ogólna*. Komentarz do art. 32–116. Tom II, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2011, <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zohaydanbwgq2dglmqmfyc4mrzheytm> [dostęp: 19.01.2014]; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 grudnia 2002 r., II KKN 132/01 [dostęp: 19.01.2014].

¹⁴ Komentarz do art. 101 kk [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak..., dz. cyt., <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoge3tambvg4ztqmjoobqxlrshe4tcnq> [dostęp: 19.01.2014]; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 lipca 2012 r., V KK 193/1, <https://sip.legalis.pl/document-full.seam?documentId=mrswwglrsgi2tkmjrhe2dg> [dostęp: 19.01.2014].

¹⁵ Komentarz do art. 212, 216 [w:] *Kodeks karny. Część ogólna*, red. M. Królikowski..., dz. cyt., <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoge3dkmbvgq2teojooobqxlrtgaydenyhttps://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoge3dkmbvgq2teojooobqxlrtgaydeny> [dostęp: 19.01.2014]; <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoge3dkmbvgq2teojooobqxlrtgaydgm> [dostęp: 19.01.2014]; Komentarz do art. 212, 216 [w:] *Kodeks karny. Część szczególna*. Tom I. *Komentarz do artykułów 117–221*, red. A. Wąsek, R. Zawłocki, Warszawa 2010, <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogy2tanbtgyytlgtmqfyc4mzqgazdo>; <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogy2tanbtgyytlgtmqfyc4mzqgazdo> [dostęp: 19.01.2014]; <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogy2tanbtgyytlgtmqfyc4mzqgaztc> [dostęp: 19.01.2014]; Komentarz do art. 212, 216 [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak..., dz. cyt., <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoge3tambvg4ztqmjoobqxlrtgaydeny> [dostęp: 19.01.2014]; <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoge3tambvg4ztqmjoobqxlrtgaydgm> [dostęp: 19.01.2014].

¹⁶ A. Marek, *Prawo karne...*, dz. cyt., s. 379–380.

¹⁷ Zob. art. 8 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (tekst jedn. Dz.U. 2009 Nr 146 poz. 1188 ze zm.).

¹⁸ Tamże.

¹⁹ Zob. art. 11 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (tekst jedn. Dz.U. 2010 Nr 10 poz. 65 ze zm.).

²⁰ Zob. art. 66 ust. 2 ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze – jednak tylko w zakresie zniewagi.

ny. W publikacjach prasowych w zasadzie nie rozróżnia się wskazanych immunitetów. Dziennikarze, pisząc o immunitecie w zdecydowanej większości mają na myśli immunitet formalny. Immunitet ten w szczególności przysługuje Prezydentowi, Rzecznikowi Praw Obywatelskich, sędziom oraz posłom i senatorom. W przypadku korzystania przez sprawcę z immunitetu formalnego, z uwagi na okoliczność, że przepis ustawy nie pozwala na wszczęcie lub dalsze prowadzenie postępowania karnego, nie biegnie termin przedawnienia²¹. Po ustaniu przeszkody, czyli ustaniu immunitetu, termin przedawnienia biegnie dalej, przy czym czas jego zawieszenia nie jest wliczany do okresu przedawnienia. Immunitet formalny powoduje więc zawieszenie biegu terminu przedawnienia. Pokrzywdzony wiedząc o tym, może zwlekać ze złożeniem prywatnego aktu oskarżenia, wychodząc z założenia, że przedawnienie nie nastąpi np. do końca kadencji określonego parlamentarzysty i ma jeszcze przecież czas. Rozumowanie takie wydaje się logiczne, ale czy słuszne?

Zauważyć należy, że przepis art. 104 § 1 kk wyraźnie wskazuje, że z przeszkód prawnych wyłączone zostały m.in. przeszkody w postaci braku oskarżenia prywatnego. Sąd Najwyższy, dostrzegając powyższą wątpliwość, w uzasadnieniu uchwały z dnia 30 sierpnia 2007 r. podkreślił, że do momentu, gdy uprawniony

oskarżyciel nie wykazuje woli ścigania określonej osoby za określony czyn, to fakt czy ta osoba posiada immunitet formalny, czy też go nie posiada, jest – z punktu widzenia istnienia „przeszkody prawnej” – dla ścigania całkowicie obojętne²². Z tej przyczyny, w celu przerwania biegu terminu przedawnienia, pokrzywdzony powinien jak najszybciej wystąpić z prywatnym aktem oskarżenia. W wypadku braku takiego aktu, pomimo posiadania przez sprawcę immunitetu formalnego, jego roszczenia ulegną przedawnieniu. Po wniesieniu sprawy do sądu, konieczne jest, dodatkowo, złożenie wniosku o wyrażenie zgody na pociągnięcie, np. parlamentarzysty, do odpowiedzialności²³. Należy zaznaczyć, że w przypadku innych podmiotów posiadających immunitet formalny, procedura udzielenia zgody przez właściwy organ może wyglądać inaczej²⁴. Pokrzywdzony w zasadzie ma prawo sam wnieść prywatny akt oskarżenia²⁵. Nie występuje tutaj obowiązek zastępstwa przez profesjonalnego pełnomocnika. Wniosek o wyrażenie zgody na pociągnięcie parlamentarzysty czy sędziego do odpowiedzialności co do zasady musi jednak sporządzić adwokat lub radca prawny²⁶.

Przechodząc do zagadnienia przedawnienia wykonania kary, wskazać należy, że przewidziany w kodeksie termin zależy od orzeczonej w wyroku kary. W wypadku zniewagi i zniesławienia będzie to z reguły 10 lat od uprawomoc-

²¹ Zob. art. 104 § 1 kk, Komentarz do art. 104 kk [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak..., dz. cyt., <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoge3tambvg4ztqmjoobqxlrshe4tcoi> [dostęp: 19.01.2014]; M. Bojarski, J. Giezek, Z. Sienkiewicz, *Prawo karne materialne...*, dz. cyt., s. 370.

²² Zob. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 30 sierpnia 2007 r., SNO 44/07, OSNKW 2007, nr 11, poz. 84, s. 64, <https://sip.legalis.pl/document-full.seam?documentId=mrsvglrwguytanjrgu2q> [dostęp: 19.01.2014].

²³ Zob. art. 7b ustawy z dnia 9 maja 1996 r. o wykonywaniu mandatu posła i senatora (Dz.U. Nr 73 poz. 350 ze zm.).

²⁴ Zob. np. art. 80 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. Nr 98 poz. 1070).

²⁵ Zaznaczyć należy, że w art. 216 kk unormowano podstawowy typ zniewagi. Kodeks karny zawiera także przepisy dotyczące ścigania sprawców zniewagi ściśle określonych osób, miejsc, jak również przedmiotów – zob. art. 133 kk, art. 135 § 2 kk, art. 136 § 3 oraz § 4 kk, art. 137 kk, art. 196 kk, art. 226 § 1 oraz § 3 kk, art. 257 kk, art. 261 kk, art. 262 § 1 kk, art. 347 kk, art. 350 kk. Ściganie sprawców tych przestępstw następuje z oskarżenia publicznego, za wyjątkiem zniewagi określonej w art. 347 kk oraz w art. 350 kk, gdzie ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego lub dowódcy jednostki.

²⁶ Zob. art. 7b ustawy o wykonywaniu mandatu posła i senatora; art. 80 ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych.

nienia się wyroku skazującego. Jednak w razie orzeczenia kary pozbawienia wolności będzie to lat 15²⁷. W orzecznictwie podkreśla się, że termin ten biegnie od uprawomocnienia się wyroku skazującego niezależnie od tego, czy w późniejszym okresie zapadły orzeczenia modyfikujące jej wymiar²⁸. W wypadku orzeczenia przez sąd środków karnych, większość z nich również ulega przedawnieniu we wskazanym dziesięcioletnim terminie (zob. art. 103 § 2 kk). Jednakże środek karny w postaci obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę przedawnia się z upływem 15 lat od uprawomocnienia się wyroku skazującego (zob. art. 103 § 2 kk). W doktrynie podnosi się, że ustawodawca wprowadził wyjątkowo możliwość przedawnienia wykonania środka karnego w postaci podania wyroku do publicznej wiadomości, jednak na zasadzie analogii, możliwe jest zastosowanie na korzyść skazanego także do tego środka 10-letniego terminu przedawnienia²⁹.

Skutki upływu czasu na gruncie prawa cywilnego

Przechodząc do omówienia instytucji przedawnienia w polskim prawie cywilnym, należy na wstępie zaznaczyć, że ustawodawca jako zasadę przyjął, iż przedawnieniu podlegają jedynie

roszczenia majątkowe, czyli nakierowane na realizację interesu ekonomicznego osoby uprawnionej³⁰. Okoliczność ta ma istotne znaczenie, ponieważ należy odróżnić roszczenia od praw podmiotowych. W doktrynie wskazuje się, że prawo podmiotowe polega na możliwości postępowania w określony sposób; roszczenie natomiast to możliwość żądania określonego zachowania od określonej osoby, korzystnego dla uprawnionego³¹. Prawa podmiotowe i roszczenia dzielą się na majątkowe i niemajątkowe. Przedawnieniu jednak, tak jak podkreślono, podlegają – z pewnymi wyjątkami – jedynie roszczenia majątkowe. Ze względu na to, że nie wszystkie roszczenia ulegają przedawnieniu, konieczne jest wskazanie, jakie roszczenia przysługują poszkodowanemu w sprawach o ochronę dobrego imienia oraz które z nich ulegną przedawnieniu i po jakim okresie.

W sprawach o ochronę dobrego imienia, będącego niewątpliwie dobrem osobistym, poszkodowany może się domagać:

- zaniechania bezprawnego działania;
- dopełnienia czynności potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia dóbr osobistych;
- zadośćuczynienia pieniężnego;
- zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny;
- naprawienia szkody na zasadach ogólnych³².

²⁷ Zob. art. 103 § 1 kk. Sąd może za przestępstwo zniewagi, czy też zniesławienia, wymierzyć karę pozbawienia wolności do roku – zob. art. 212 kk, 216 kk.

²⁸ Zob. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 25 marca 2003 r., I KZP 4/03, OSNKW 2003, nr 3–4, poz. 27, „Prokuratura i Prawo” 2003, nr 9, poz. 1, s. 7, OSP 2004, nr 2, poz. 23, s. 99, <https://sip.legalis.pl/document-full.seam?documentId=mrsvglrugaydknjsga4q> [dostęp: 19.01.2014].

²⁹ Komentarz do art. 103 kk [w:] *Kodeks karny. Część ogólna*, red. M. Królikowski..., dz. cyt., <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zohaydanbwgq2dglmqmfc4mrzheytyq> [dostęp: 19.01.2014].

³⁰ Komentarz do art. 117 kc [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Warszawa 2013, <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoge2tambvge2tsnzoobqxlrsy3dgmzxgy2q>; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne...*, dz. cyt., s. 138, 350; uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2007 r., III CZ 12/07, OSNC 2008, nr 2, poz. 26, s. 72, <https://sip.legalis.pl/document-full.seam?documentId=mrsvglrwguytanjwgm4q> [dostęp: 19.01.2014].

³¹ A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne...*, dz. cyt., s. 129, 133; Komentarz do art. 117 kc [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek..., dz. cyt., <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoge2tambvge2tsnzoobqxlrsy3dgmzxgy2q> [dostęp: 19.01.2014].

³² Zob. art. 24 kc, więcej: A. Górski, *Odpowiedzialność dziennikarza...*, dz. cyt., s. 163–165.

Pewną formą ochrony dóbr osobistych może być również powództwo o ustalenie (art. 189 kpc). Na jego podstawie poszkodowany może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny. Powództwo takie będzie zasadne w sytuacjach, kiedy dostateczną ochronę stanowi ustalenie przez sąd powstania stosunku prawnego. Z punktu widzenia poszkodowanego będzie to z jednej strony dostateczna satysfakcja, z drugiej zaś, możliwość powołania się na treść wyroku dezaprobującego zachowanie się naruszcyciela³³.

W doktrynie przyjmuje się, że roszczenie o zaniechanie oraz o dopełnienie czynności potrzebnych do usunięcia naruszenia dóbr osobistych są roszczeniami niemajątkowymi³⁴.

Z uwagi na fakt, że instytucja przedawnienia dotyczy tylko roszczeń, przedawnieniu nie podlegają żądania ustalenia prawa lub stosunku prawnego oparte na wskazanym przepisie art. 189 kpc³⁵. Nie oznacza to jednak, że żądania te mogą być podnoszone bezterminowo. Warunkiem koniecznym dochodzenia ustalenia stosunku prawnego lub prawa jest interes prawny uprawnionego. W przypadku, gdy sąd stwierdzi,

że uprawniony nie ma interesu prawnego, oddali powództwo. Nie można jednak z góry zakładać, że w przypadku upływu terminu przedawnienia dłużnik automatycznie nie ma interesu prawnego w ustaleniu stosunku prawnego lub prawa. W każdym przypadku sąd do sprawy powinien podchodzić indywidualnie. W jednym z orzeczeń Sąd Najwyższy podkreślił, że istnieje zasadnicza różnica pomiędzy wygaśnięciem roszczenia przez zapłatę a jego przedawnieniem. Dłużnik może mieć interes prawny w ustaleniu wygaśnięcia wierzytelności przez zapłatę także po upływie terminu jej przedawnienia³⁶.

Podsumowując tę część rozważań, należy podkreślić, że roszczenie o zaniechanie oraz roszczenie o dopełnienie określonych czynności, jak również powództwo o ustalenia na podstawie przepisu art. 189 kpc (przy założeniu występowania interesu prawnego) nie ulegają przedawnieniu i mogą być dochodzone w każdym czasie.

Kolejnymi roszczeniami są roszczenia o zadośćuczynienie pieniężne oraz naprawienie szkody na zasadach ogólnych. Wskazane roszczenia są roszczeniami majątkowymi³⁷.

³³ Komentarz do art. 24 kc [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek..., dz. cyt., <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoge2tambvge2tsnzoobqxlrsy3dgmzugq2a> [dostęp: 19.01.2014]; Komentarz do art. 24 kc i cytowana tam literatura [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz do art. 1–449¹⁰*. Tom I, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2013, <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoge3tambvgu4tenboobqxlrsy3dgmzugq2a> [dostęp: 19.01.2014]; uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 30 sierpnia 1974 r., I CR 384/74, OSPiKA 1977, nr 10, poz. 161; „Państwo i Prawo” 1978, nr 8, s. 251, <https://sip.legalis.pl/document-full.seam?documentId=mrsvglryguztk> [dostęp: 19.01.2014].

³⁴ Komentarz do art. 24 kc [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek..., dz. cyt., <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoge2tambvge2tsnzoobqxlrsy3dgmzugq2a> [dostęp: 19.01.2014]; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne...*, dz. cyt., s. 184–185; uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2007 r., III CZ 12/07, OSNC 2008, nr 2, poz. 26, s. 72; Biul. SN 2007, nr 11, <https://sip.legalis.pl/document-full.seam?documentId=mrsvglrwguytanjwgm4q> [dostęp: 19.01.2014].

³⁵ Komentarz do art. 189 kpc [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do artykułów 1–366*. Tom I, red. K. Piasecki, Warszawa 2010, <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoge42tanbug42daltqmfyc4mrwgqya> [dostęp: 19.01.2014]; Komentarz do art. 189 kpc [w:] A. Zieliński, K. Flaga-Gieruszyńska, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2012, <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoge2dkmbuheytkmboobqxlrsy2da> [dostęp: 19.01.2014].

³⁶ Zob. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 1981 r., III CZP 40/81, OSNCP 1983, nr 1, poz. 7, <https://sip.legalis.pl/document-full.seam?documentId=mrsvglrrgmzdmnq> [dostęp: 19.01.2014].

³⁷ Zob. uzasadnienie wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 9 maja 2013 r., I ACa 1472/12, <http://orzeczenia.waw.sa.gov.pl> [dostęp: 19.01.2014] oraz uzasadnienie wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 7 sierpnia 2012 r., I ACa 260/12, <http://orzeczenia.waw.sa.gov.pl> [dostęp: 19.01.2014].

Z uwagi na fakt, że wskazane roszczenia ulegają przedawnieniu, konieczne jest określenie, w jakim okresie ono następuje. Zgodnie z art. 442¹ § 1 kc roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym ulega przedawnieniu z upływem lat trzech od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia. Jednakże termin ten nie może być dłuższy niż dziesięć lat od dnia, w którym nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę.

Wskazany przepis wyznacza dwa momenty rozpoczęcia biegu terminu przedawnienia, tj. chwilę, w której poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia, oraz moment wystąpienia zdarzenia wywołującego szkodę.

W orzecznictwie podkreślono, że rozpoczęcie biegu przedawnienia następuje z powzięciem przez poszkodowanego wiadomości o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia, a nie o zakresie szkody czy o trwałości jej następstw³⁸. Ponadto Sąd Najwyższy podkreślił, że bieg terminu przedawnienia rozpoczyna się nie od dnia, w którym poszkodowany otrzymał jakąkolwiek wiadomość na temat sprawcy, ale dopiero od momentu otrzymania takich informacji, które obiektywnie oceniając, pozwalają – z wystarczającą dozą prawdopodobieństwa – przypisać sprawstwo konkretnemu podmiotowi. Poszkodowany powinien zachować się w swoich sprawach w sposób zapobiegliwy. Jeżeli więc po powstaniu pierwszych podejrzeń co do osoby sprawcy ma on możliwość zdobycia dalszych informacji potwierdzających te podejrzenia, bieg trzyletniego

terminu należy liczyć od chwili, w której – przy zachowaniu należytej staranności – mógł był takie dalsze informacje zdobyć³⁹.

Dniem zdarzenia wywołującego szkodę jest natomiast dzień wystąpienia wszystkich koniecznych elementów stanu faktycznego składających się na zdarzenie, z którym ustawa łączy odpowiedzialność z tytułu czynu niedozwolonego⁴⁰. Uprzedzając dalsze uwagi, wskazać należy, dla pełności rozważań, że co do zasady w pojęciu szkody mieści się także uszczerbek o charakterze niemajątkowym⁴¹. W związku z tym, gdy mówimy o odszkodowaniu należy mieć na uwadze również możliwość dochodzenia zadośćuczynienia, a dzień zdarzenia wywołującego szkodę odnosi się także do dnia wystąpienia zdarzenia wywołującego obowiązek zapłaty zadośćuczynienia.

Wracając do kwestii związanych z określeniem momentu wystąpienia zdarzenia wywołującego szkodę (obowiązku zapłaty zadośćuczynienia), wskazać należy, że w przypadku „bezpośredniego” naruszenia dóbr osobistych (dobrego imienia), np. w rozmowie, w większości sytuacji w tym samym momencie nastąpi ustalenie personaliów sprawcy (chyba że jest to osoba nieznana poszkodowanemu), jak również będzie to moment naruszenia dóbr osobistych. Jeżeli jednak poszkodowany dowie się o osobie zobowiązanej do naprawienia szkody później niż o samej szkodzie, to początek biegu przedawnienia wyznacza ta późniejsza data⁴². W każdym jednak przypadku roszczenie przedawnia się z upływem lat dziesięciu od dnia, w którym nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę.

³⁸ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 1971 r., I CR 491/71, OSNCP 1972, nr 5, poz. 95, <https://sip.legalis.pl/document-full.seam?documentId=mrsvglrwa3de> [dostęp: 19.01.2014].

³⁹ Zob. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2006 r., I CSK 176/05, <https://sip.legalis.pl/document-full.seam?documentId=mrsvglrrgydgmqrqazdc> [dostęp: 19.01.2014].

⁴⁰ Komentarz do art. 442¹ kc [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz do art. 1–449¹⁰*, red. K. Pietrzykowski..., dz. cyt., <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoge3tambvgu4tenboobqalrsgy3dgnbugu3a> [dostęp: 19.01.2014].

⁴¹ Komentarz do art. 361 kc [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek..., dz. cyt., <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoge2tambvge2tsnzoobqalrsgy3dgnbsguya> [dostęp: 19.01.2014].

⁴² Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 kwietnia 2002 r., IV CKN 949/00; Biul. SN 2002, nr 11, s. 11, <https://sip.legalis.pl/document-full.seam?documentId=mrsvglrugaydkmjtgua3a> [dostęp: 19.01.2014].

Pewne wątpliwości w zakresie przedawnienia może wywołać kwestia naruszenia dobrego imienia za pomocą mass mediów. Pojawia się pytanie, czy dziesięcioletni termin przedawnienia należy liczyć od daty emisji/publikacji np. wywiadu, naruszającego wskazane dobro osobiste, czy też od chwili jego udzielenia. Punktem wyjścia do dalszych rozważań powinno być stwierdzenie, że naruszanie dobrego imienia nie musi być uczynione publicznie⁴³. Tym samym należy przyjąć, że najpierw następuje niepubliczne naruszenie wyżej wymienionego dobra osobistego, a publikacja wywiadu/książki będzie stanowiła już jego kolejne naruszenie. Dla każdego z tych naruszeń bieg terminu przedawnienia rozpocznie się w innym momencie, tj. dla naruszenia niepublicznego – w chwili udzielenia wywiadu, natomiast dla naruszenia publicznego – w chwili jego publikacji/emisji.

Podobnie należy rozstrzygnąć kwestię ponownej emisji/publikacji tego samego programu/książki. W przypadku publikacji internetowych są one dostępne praktycznie przez cały czas. Z tego względu, w sytuacji utrzymywania się publikacji przez okres dłuższy niż jeden dzień, będziemy mieli do czynienia z kolejną nową publikacją, dla której termin przedawnie-

nia będzie biegł osobno. Zauważyć należy, że podobną interpretację znajdziemy w odniesieniu do instytucji sprostowania zawartej w prawie prasowym⁴⁴. Wskazuje się tam, że w sytuacji utrzymywania publikacji materiału prasowego przez okres dłuższy niż jeden dzień mamy już do czynienia z kolejną nową publikacją. Z tego względu, każdy kolejny dzień utrzymywania publikacji oznacza uruchomienie kolejnego terminu na zgłoszenie nowego sprostowania⁴⁵.

Odrębności w zakresie określenia terminu przedawnienia wystąpią w sytuacji, gdy naruszenie dobrego imienia będzie można zakwalifikować jako zniesławienie czy też zniewagę w rozumieniu przepisów prawa karnego. Zniesławienie i zniewaga stanowią niewątpliwie naruszenie dobra osobistego w postaci dobrego imienia⁴⁶.

Wracając na chwilę do prawa karnego, należy stwierdzić, że zniewaga i zniesławienie są występkami w rozumieniu przepisów tego prawa⁴⁷. Zgodnie natomiast z przepisem art. 442¹ § 2 kc, jeżeli szkoda wynikła ze zbrodni lub występku, roszczenie o naprawienie szkody ulega przedawnieniu z upływem lat dwudziestu od dnia popełnienia przestępstwa, bez względu na to, kiedy poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia.

⁴³ Zob. Komentarz do art. 24 kc i cytowane tam orzeczenia [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek..., dz. cyt., <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoge2tambvge2tsnzoobqxlrsy3dgmzugq2a> [dostęp: 19.01.2014].

⁴⁴ Zob. ustawa – Prawo prasowe z dnia 26 stycznia 1984 r. (Dz.U. 1984 r. Nr 5 poz. 24 ze zm.).

⁴⁵ Komentarz do art. 31a pp [w:] *Prawo prasowe. Komentarz*, red. B. Kosmus, G. Kuczyński, Warszawa 2013, <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoge3dkmbvgm4tmmbobqxlrsgeztgnjuge2q> [dostęp: 19.01.2014]; zob. także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 31 października 1974 r., II CR 594/74, OSNCP 1975, nr 12, poz. 175, <https://sip.legalis.pl/document-full.seam?documentId=mrsvglrygy2ti> [dostęp: 19.01.2014], w którym to SN wskazał, że jeżeli następstwem czynu niedozwolonego jest kilka zdarzeń kolejno następujących w czasie, a pozostających w związku przyczynowym z tym czynem i szkodą lub krzywdą, to w celu określenia początku biegu trzyletniego terminu przedawnienia (art. 442 § 1 kc) należy rozważyć wzajemny stosunek tych zdarzeń: czy są one ze sobą tak ściśle związane, że stanowią tylko elementy jednej szkody lub krzywdy, czy też mają samodzielny byt i stanowią odrębne szkody lub krzywdy, wyrosłe w różnych przedziałach czasowych. W pierwszym wypadku, punktem odniesienia dla określenia biegu trzyletniego terminu przedawnienia jest zdarzenie początkowe, a dalsze zdarzenia stanowią tylko powiększenie tej samej szkody. W drugim wypadku, poszczególne zdarzenia mają w odniesieniu do wywołanych nimi szkód samodzielny byt i wyznaczają własny, trzyletni termin przedawnienia.

⁴⁶ Zob. A. Górski, *Odpowiedzialność dziennikarza...*, dz. cyt., s. 167.

⁴⁷ Komentarz do art. 212, 216 [w:] *Kodeks karny. Część ogólna*, red. M. Królikowski..., dz. cyt., <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoge3dkmbvgq2teojooobqxlrtgaydeny> [dostęp: 19.01.2014]; <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoge3dkmbvgq2teojooobqxlrtgaydeny>

Z tego względu w przypadku naruszenia dóbr osobistych, stanowiących zniesławienie lub zniewagę, termin przedawnienia jest znacznie dłuższy i wynosi dwadzieścia lat. Analizując wspomniany przepis, nasuwa się pytanie, czy po upływie terminów przedawnienia, przewidzianych w kk, nadal będzie miał zastosowanie wskazany przepis? Odpowiedź na to pytanie jest twierdząca. Jak już podkreślono, pomimo przedawnienia karalności czyn sprawcy dalej pozostaje przestępstwem. Ponadto, jak przyjmuje się w orzecznictwie, dla zastosowania art. 442¹ § 2 kc, co do zasady nie jest konieczne, aby doszło do uprzedniego skazania sprawcy szkody. Zastosowanie tego przepisu uzależnione jest od wykazania popełnienia przestępstwa. Sąd cywilny przy braku wyroku skazującego władny jest samodzielnie ustalić, czy szkoda wynika z przestępstwa⁴⁸.

Niestety, to nie koniec wątpliwości dotyczących kwestii przedawnienia roszczeń majątkowych z zakresu ochrony dóbr osobistych, w szczególności dobrego imienia. W doktrynie wyrażono wątpliwość, czy pojęcie szkody

niemajątkowej na osobie należy rozciągnąć na inne jeszcze sytuacje niezwiązane z rozstrojem zdrowia i uszkodzeniem ciała, tj. z naruszeniem przez czyn niedozwolony innych dóbr osobistych, takich jak np. godność, cześć, dobre imię⁴⁹. W wypadku pozytywnej odpowiedzi na to pytanie, przedawnienie tych roszczeń – zgodnie z art 442¹ § 3 kc – nie może skończyć się wcześniej niż z upływem lat trzech od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia. Należy zwrócić uwagę na okoliczność, że nie został w żaden sposób ograniczony czas, w jakim może ujawnić się szkoda na osobie⁵⁰. Z uwagi na powyższe, nawet po pięćdziesięciu latach, jeśli poszkodowany dowie się o szkodzie i osobie sprawcy, będzie miał trzy lata na wystąpienie z odpowiednim roszczeniem. Wydaje się jednak, że pojęcie szkody niemajątkowej na osobie nie obejmuje naruszenia innych dóbr osobistych niż związanych z rozstrojem zdrowia i uszkodzeniem ciała (zob. art. 445 kc). Problem ten dostrzegł Sąd Najwyższy, jednak nie dał jednoznacznej odpowiedzi, czy szkoda

legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoge3dkmbvgq2teojoobqxlrtgaydgm [dostęp: 19.01.2014]; Komentarz do art. 212 [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do artykułów 117–221*. Tom I, red. A. Wąsek..., dz. cyt., <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zogy2tanbtgyytglmqfyc4mzqgazdo> [dostęp: 19.01.2014]; Komentarz do art. 212, 216 [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak..., dz. cyt., <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoge3tambvg4zmqjooobqxlrtgaydeny> [dostęp: 19.01.2014]; <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoge3tambvg4zmqjooobqxlrtgaydgm> [dostęp: 19.01.2014].

⁴⁸ Zob. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 6 lutego 2001 r., II UKN 221/00, OSNAPiUS 2002, nr 19, poz. 466, „Monitor Prawniczy” 2003, nr 7, s. 326; <https://sip.legalis.pl/document-full.seam?documentId=mrswwglrugaydiojug43a> [dostęp: 19.01.2014]; uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 2001 r., II UKN 633/00, OSNAPiUS 2003, nr 17, poz. 422, <https://sip.legalis.pl/document-full.seam?documentId=mrswwglrugaydkobsgmya> [dostęp: 19.01.2014]; Komentarz do art. 442¹ kc [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz do art. 1–449*¹⁰, red. K. Pietrzykowski..., dz. cyt., <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoge3tambvgu4tenboobqxlrsy3dgnbugu3a> [dostęp: 19.01.2014]; Komentarz do art. 442¹ kc [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek..., dz. cyt., <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoge2tambvge2tsnzoobqxlrsy3dgnbugu3a> [dostęp: 19.01.2014].

⁴⁹ Komentarz do art. 442¹ kc i cytowana tam literatura [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz do art. 1–449*¹⁰, red. K. Pietrzykowski..., dz. cyt., <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoge3tambvgu4tenboobqxlrsy3dgnbugu3a> [dostęp: 19.01.2014].

⁵⁰ Komentarz do art. 442¹ kc [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek..., dz. cyt., <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoge2tambvge2tsnzoobqxlrsy3dgnbugu3a> [dostęp: 19.01.2014]; U. Drozdowska, *Przedawnienie roszczeń deliktowych o wynagrodzenie szkody na osobie*, „Edukacja Prawnicza” 2010, nr 11.

na osobie obejmuje również naruszenie innych dóbr osobistych, a w szczególności dobrego imienia⁵¹.

Obowiązujący obecnie art. 442¹ kc wprowadzony został w wyniku stwierdzenia przez Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z 1 września 2006 r. niezgodności art. 442 § 1 kc zd. 2 z art. 2 i art. 77 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przez to, że pozbawia pokrzywdzonego dochodzenia odszkodowania za szkodę na osobie, która ujawniła się po upływie lat dziesięciu od wystąpienia zdarzenia wyrządzającego szkodę⁵². W uzasadnieniu przytoczonego wyroku, Trybunał utożsamia szkodę na osobie z rozstrojeniem zdrowia i uszkodzeniem ciała, gdyż wskazuje, że roszczenie nie może stać się wymagalne, dopóki nie pojawiła się szkoda, a samo oddziaływanie czynnika sprawczego (jak np. w występującej w skardze sytuacji napromieniowania) nie jest jeszcze równoznaczne z pojawieniem się uszczerbku na osobie. Ten może być bowiem wiązany z sytuacją, gdy czynnik sprawczy wywołał realne skutki w postaci uszkodzenia ciała, rozstroju zdrowia⁵³. W żadnym jednak miejscu Trybunał nie definiuje pojęcia szkody na osobie. Kwestia ta może wywołać rozbieżności, lecz z celu wprowadzonej regulacji przepisu art. 442¹ kc wynika, że powinien on odnosić się do poważnych naruszeń dóbr osobistych, a nie stosunkowo błahych, jak np. naruszenie dobrego imienia w czasie kłótni sąsiedzkiej.

W praktyce, na tle kolejnych paragrafów przytoczonego przepisu, tj. art. 442¹ kc, pojawił się problem wzajemnego stosunku § 2 i § 3. Wyrażono pogląd prawny, że w przypadku szkody wynikłej ze zbrodni lub występku, termin przedawnienia nastąpiłby z upływem lat trzech od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia. Sąd Apelacyjny w Poznaniu nie podzielił przedstawionej interpretacji. Wskazał, że w przypadku, gdy trzyletni ochronny termin przedawnienia, od momentu dowiedzenia się przez poszkodowanego o szkodzie i osobie zobowiązanej do jej naprawienia w przypadku szkód na osobie, upływa przed okresem dwudziestu lat od chwili wyrządzenia przestępstwa, to należy uznać, że przedawnienie nastąpi dopiero z chwilą upływu terminu dwudziestu lat od momentu wyrządzenia przestępstwa, a nie już po trzech latach od ujawnienia się szkody i identyfikacji jej sprawcy. Przemawia za tym zwrot „nie może skończyć się wcześniej niż...”. *A contrario* może zatem skończyć się później⁵⁴.

Roszczeniem majątkowym jest także ostatnie nieomówione roszczenie, tj. roszczenie o zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny⁵⁵. Roszczenie to jest także nakierowane na realizację interesu ekonomicznego osoby uprawnionej, gdyż to właśnie uprawniony inicjuje przekazanie pewnej sumy na cel społeczny. W jego interesie,

⁵¹ Zob. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2012 r., I CSK 398/11, <https://sip.legalis.pl/document-full.seam?documentId=mrsvglrsgi2tkmbrgyztc> [dostęp: 19.01.2014].

⁵² Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 1 września 2006 r., SK 14/05, „Monitor Prawniczy” 2006, nr 19, s. 1015; Dz.U. 2006 Nr 164 poz. 1166, s. 8458; OTK Seria A 2006, nr 8, poz. 97, <https://sip.legalis.pl/document-full.seam?documentId=mrsvglrwguydqnzsgu4q> [dostęp: 19.01.2014].

⁵³ Zob. uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 1 września 2006 r., SK 14/05, „Monitor Prawniczy” 2006, nr 19, s. 1015; Dz.U. 2006 Nr 164 poz. 1166, s. 8458; OTK Seria A 2006, nr 8, poz. 97, <https://sip.legalis.pl/document-full.seam?documentId=mrsvglrwguydqnzsgu4q> [dostęp: 19.01.2014].

⁵⁴ Zob. uzasadnienie wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 20 lutego 2013 r., I ACa 1209/12, <http://orzeczenia.ms.gov.pl> [dostęp: 19.01.2014]; Komentarz do art. 442¹ kc [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz do art. 1–449¹⁰*, red. K. Pietrzykowski..., dz. cyt., <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoge3tambvgu4tenboobqxlrgy3dgnbugu3a> [dostęp: 19.01.2014].

⁵⁵ Zob. uzasadnienie wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 9 maja 2013 r., I ACa 1472/12, <http://orzeczenia.waw.sa.gov.pl> [dostęp: 19.01.2014].

a w zasadzie na jego wniosek, suma ta zostaje przekazana.

Kwestią mogącą wzbudzać wątpliwości jest określenie, czy do roszczenia o zapłatę odpowiedniej sumy na cel społeczny, w przypadku naruszenia dóbr osobistych w zakresie terminu przedawnienia, możemy zastosować wskazany art. 442¹ kc. Niewątpliwym jest, że przepis ten wyraźnie wskazuje na roszczenie o naprawienie szkody, natomiast zapłata na cel społeczny nie jest takim roszczeniem. Z uwagi na powyższe, prawidłowe wydaje się w tym zakresie sięgnięcie do przepisu ogólnego, regulującego termin przedawnienia. Tak więc zgodnie z art. 118 kc, jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, termin przedawnienia wynosi lat dziesięć, a dla roszczeń o świadczenia okresowe oraz roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej – trzy lata. Tym samym podstawowy termin przedawnienia roszczenia o zapłatę na cel społeczny wynosi dziesięć lat – chyba, że naruszenie dóbr osobistych związane jest z prowadzoną działalnością gospodarczą – wtedy wynosi trzy lata⁵⁶.

Wskazanie terminu przedawnienia roszczeń zasądzonych prawomocnym wyrokiem, czy też ugodą, jest ostatnią kwestią poruszoną w niniejszym artykule. Zgodnie z przepisem art. 125 kc, roszczenie stwierdzone prawomocnym orzeczeniem sądu lub innego organu powołanego do rozpoznawania spraw danego rodzaju albo orzeczeniem sądu polubownego, jak również roszczenie stwierdzone ugodą zawartą przed sądem albo przed sądem polubownym,

albo ugodą zawartą przed mediatorem i zatwierdzoną przez sąd, przedawnia się z upływem lat dziesięciu, chociażby termin przedawnienia roszczeń tego rodzaju był krótszy. Jeżeli stwierdzone w ten sposób roszczenie obejmuje świadczenia okresowe, to roszczenie o świadczenia okresowe należne w przyszłości ulega przedawnieniu trzyletniemu. Tym samym co do zasady wskazane roszczenia z zakresu ochrony dóbr osobistych (dobrego imienia) będą podlegały dziesięcioletniemu terminowi przedawnienia.

Wskazać należy również, że podniesienie zarzutu przedawnienia może być uznane za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego (zob. art. 5 kc). Przy ocenie, czy zarzut przedawnienia stanowi nadużycie prawa, rozstrzygające znaczenie mają okoliczności konkretnego przypadku, zachodzące tak po stronie poszkodowanego, jak i osoby zobowiązanej do naprawienia szkody⁵⁷. Jednak, jak zgodnie podnosi się w doktrynie i orzecznictwie, norma art. 5 kc ma charakter wyjątkowy i może być zastosowana tylko po wykazaniu wyjątkowych okoliczności⁵⁸. Należy tym samym stwierdzić, że jedynie w bardzo wyjątkowych sytuacjach, pomimo upływu terminu przedawnienia i wobec zgłoszenia zarzutu przedawnienia, sąd uzna roszczenia za zasadne i może uwzględnić powództwo.

Uwagi końcowe

Powyższy artykuł nie wyczerpuje tematyki związanej z przedawnieniem roszczeń związanych z ochroną dobrego imienia. Podniesione w nim

⁵⁶ Zob. np. E. Marcisz, *Dobra osobiste osób prawnych – uwagi na temat wykładni art. 43 KC*, „Monitor Prawniczy” 2011, nr 13.

⁵⁷ Zob. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 17 lutego 2006 r., III CZP 84/05, OSNC 2006, nr 7–8, poz. 114, s. 1, <https://sip.legalis.pl/document-full.seam?documentId=mrswglrwguydqmbyhe3a> [dostęp: 19.01.2014]; uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 10 kwietnia 2013 r., IV CSK 611/12, <https://sip.legalis.pl/document-full.seam?documentId=mrswglrsgydmbrg4ydk> [dostęp: 19.01.2014].

⁵⁸ Zob. np. wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 21 listopada 2012 r., III APa 29/12, OSA 2013, nr 7, poz. 15, s. 113, <https://sip.legalis.pl/document-full.seam?documentId=mrswglrsgydmnrzgy4dc> [dostęp: 19.01.2014]; Komentarz do art. 442¹ kc [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz do art. 1–449¹⁰*, red. K. Pietrzykowski..., dz. cyt., <https://sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoge3tambvgu4tenboobqxlrsy3dgnbugu3a> [dostęp: 19.01.2014].

problemy wydają się najbardziej doniosłe i najczęściej spotykane w praktyce. W literaturze brak jest kompleksowego podejścia do tematu uprawnień poszkodowanego w wyniku naruszenia jego dóbr osobistych w postępowaniu cywilnym i karnym. Większość autorów sku-

pia się na postępowaniu cywilnym, a właściwie na prawie materialnym, nie próbując spojrzeć na problem całościowo. Z tego względu konieczna była analiza wskazanego problemu w ujęciu prawa cywilnego oraz karnego – zarówno materialnego, jak i procesowego.